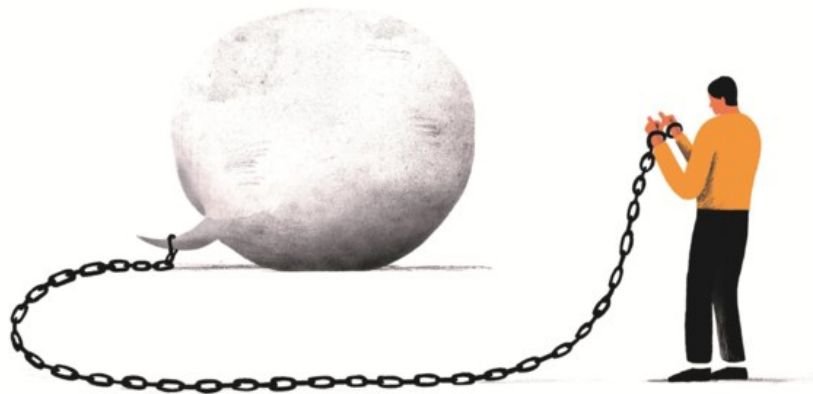

dS + ZATERDAG 22 DECEMBER 2018 - BINNENLAND

**BEROEPSGEHEIM WAT U ZEGT, KAN TEGEN U
GEBRUIKT WORDEN. WAT U VERZWIJGT OOK**

Horen, zien en ... wat dan?

Ze weten meer dan goed is voor hun nachtrust. En hun geweten. Ze kennen de donkere geheimen en moeten daarover zwijgen. Advocaten, artsen, een psycholoog en een straathoekwerker over het moment in hun carrière waarop ze worstelden met hun beroepsgeheim.

ANN-SOFIE DEKEYSER

ILLUSTRATIE SJOERD VAN LEEUWEN

Het land kreunt onder verhoogde dreigingsniveaus en angst voor terreuraanslagen wanneer Johan Platteau een telefoontje krijgt. Of hij kan optreden als Salduz-advocaat. Bij de politie zit een terreurverdachte te wachten op zijn verhoor. Vooraf heeft hij recht op een vertrouwelijk overleg met een advocaat. Platteau ziet zijn nieuwe cliënt voor het eerst. Meteen biecht de man iets op. Hij noemt een specifieke plaats. ‘Als de flikken daar hebben gezocht, hang ik. Daar heb ik wapens en munitie verstopt.’

‘Als advocaat sta je alleen voor je cliënt. Dat is je taak, je kan nooit een klikker zijn. Een advocaat die zijn cliënt verradt, is geen advocaat meer’

JOHAN PLATTEAU
Advocaat

De politie blijkt niets gevonden te hebben. Hij mag naar huis als een vrij man.

‘Als ik zwijg en mijn cliënt schiet straks zijn wapens leeg op onschuldige passanten, kan ik daar dan mee leven?’ Die vraag stelde Platteau zich. ‘Ik heb niets gezegd. Maar het was verschrikkelijk. Ik was echt bang.’

‘Ik heb daar en dan voor de rest van mijn carrière beslist dat ik mijn beroepsgeheim nooit zal breken. Als advocaat sta je alleen voor je cliënt. Dat is je taak, je kan nooit een klikker zijn. Een advocaat die zijn cliënt verraadt, is geen advocaat meer.’

‘Onderschat niet wat beschuldigingen doen met wie in de hulpverlening werkt. Wij zijn niet verantwoordelijk voor de daden van onze cliënten’

NILS VERBEECK
Psychiater

Ook niet wanneer iemand pakweg kindermisbruik bekent en niemand anders op de hoogte is? ‘Het is niet aan mij om de maatschappij te verdedigen of de waarheid te onthullen. En ja, ik lig wel eens wakker van de donkere geheimen die ik meedraag. Dat is de prijs die ik betaal als advocaat.’

Platteau zijn ex-client heeft geen aanslag gepleegd. ‘Er volgden later nog huiszoekingen. Op dit moment zit hij in de gevangenis. Ik moet eerlijk toegeven: ik ben daar niet ongelukkig om.’

Duistere plannen

Rondlopen met de duistere geheimen van een ander, het is de vooronderstelling van het beroep advocaat. ‘Ja, ik ken moordenaars die door de politie en justitie nog niet zijn ontmaskerd’, zegt Walter Van Steenbrugge. Is het niet zijn burgerplicht om te spreken en zo toekomstige slachtoffers te voorkomen? ‘Mijn burgerplicht is ondergeschikt aan mijn beroepsgeheim. Ik ben de beschermer van de rechten van mijn cliënt, niet van de maatschappij.’

Psychiater Nils Verbeeck wordt in Fides (Forensisch Instituut Deviante Seksualiteit) vaak geconfronteerd met situaties waarin hij moet kiezen: alles op alles zetten voor de veiligheid of de vertrouwensband tussen dokter en patiënt vooropstellen? Hij somt enkele dilemma’s op.

‘Ik zal nooit namen noemen. Ook niet als een peuter opgroeit bij heroïneverslaafden. Of wanneer een vader zijn vrouw en kinderen slaat’

JOOST BONTE

Expert sociaal werk

‘Een man was bij ons in therapie nadat hij herhaaldelijk was betrapt met kinderporno en ook *hands on* feiten had gepleegd. Tijdens de behandeling werd hij verliefd. Zijn nieuwe partner had een minderjarig kind. Wij vroegen hem open te zijn tegen haar over zijn pedofiele gevoelens. Hij weigerde. Na lange gesprekken hebben we de justitieassistent verwittigd. Het leek ons de enige manier om de veiligheid te garan-

deren. Maar dat betekent meteen: einde therapie. En ook: terug naar de gevangenis. Dat moet je dan uitgelegd krijgen: meneer, u heeft inderdaad geen nieuwe feiten gepleegd, maar u volgt ons advies niet en dus houdt u zich niet aan uw voorwaarden.’

‘In een gelijkaardig geval besloot mijn cliënt wel over zijn veroordeling te praten met zijn nieuwe partner – op mijn aandringen. Dat kreeg ik in mijn gezicht terug: “Door u ben ik mijn lief kwijt”. Ook niet bevorderlijk voor de patiënt-artsrelatie.’

Het is een risico-inschatting die Verbeeck iedere keer samen met zijn team maakt. ‘Casus per casus. Wat is de meest menselijke aanpak?’

Voor Verbeeck is het vaste stek: cliënten die misdrijven opbiechten waarvan justitie niet op de hoogte is. ‘Wat in het verleden is gebeurd, daar zwijgen we over. Wanneer ze nieuwe feiten plegen terwijl ze bij ons in behandeling zijn – omdat therapie deel uitmaakt van hun voorwaardelijke invrijheidsstelling – bellen we de justitieassistent. Dat weten ze ook vooraf. Het lastigste is wanneer iemand zijn straf heeft uitgezeten en vrijwillig bij ons in therapie is. Wat als die in de toekomst dreigt over de schreef te gaan? Moeten we dat melden? Ook als er nog niets is gebeurd?’ Verbeeck herhaalt het sleutelwoord: risico-inschatting.

Hij herinnert zich een recent teamoverleg. Zijn collega-psiater was op de hoogte van moordplannen. ‘Het komt af en toe voor dat een cliënt zegt iemand van kant te willen maken. Maar deze keer was het heel concreet. Hij zei dat hij meteen naar zijn doelwit zou rijden en dat hij een geweer in de auto had liggen. Op zo’n moment mogen wij de procureur waarschuwen. De psiater besloot dat niet te doen. Hij is met de man meegelopen en heeft hem opgelegd het geweer aan hem te geven. We hebben dat nooit gemeld aan justitie. We hebben zelf het acute gevaar afgewend. Met als resultaat dat we nog met die cliënt kunnen werken. Zijn we zeker dat hij die moord nooit zal plegen? Nee. Nulrisico bestaat niet.’

Nog een moeilijke kwestie waarop Verbeeck geregeld moet kauwen: ‘Moet de vader op de hoogte zijn van het feit dat de nieuwe partner van de moeder een zwak heeft voor jonge kinderen? Moet iemand hem vertellen dat zijn dochter van 13 met een pedofiel in huis woont? Wij mogen het hem niet zeggen. Het is de moeder die de eindbeslissing neemt, wij helpen haar met die keuze.’

Waar zit de schuldige?

Het beroepsgeheim is op eieren lopen. Spreekt de geheimplichtige, dan riskeert hij dat zijn cliënt hem vervolgt voor het breken van het beroepsgeheim. Mogelijke gevolgen: een gevangenisstraf van 1 tot 3 jaar en een fikse boete. Zwijgt hij, dan riskeert hij vervolgd te worden voor schuldig verzuim (geen hulp bieden aan iemand in een noodsituatie). Eveneens met een mogelijke gevangenisstraf tot gevolg.

‘Als het fout loopt, wordt er altijd gezocht naar een zondebok. We zien nu dat rechters zelfs bij suicide een schuldige willen aanwijzen.’ Verbeeck kwam al in aanraking met het gerecht na een zelfdoding. ‘Ik werd ervan beschuldigd onvoldoende hulp geboden te hebben. Ik ben uiteindelijk vrijuit gegaan. In een andere zaak ben ik ondervraagd door de onderzoeksrechter, ik werd ver-

dacht van medeplichtigheid aan stalking. De dader was een cliënt van mij. Ik was op de hoogte van wat hij aan het doen was, maar we werkten aan een oplossing. Er is me kwalijk genomen dat ik justitie niet heb verwittigd. Die ondervragingen, dat hakt erin. Ik ben zelfs voor de raadkamer moeten verschijnen. Je mag niet onderschatten wat zo'n beschuldigingen en verdachtmakingen doen met mensen die in de hulpverlening werken. Ik heb toen gezegd: "Als ik hiervoor verantwoordelijk word geacht, werk ik nooit nog met seksdelinquenten. Wij zijn niet verantwoordelijk voor de daden van onze cliënten. Dat mogen rechters nooit vergeten".'

Te veel beveiligen in de psychiatrie heeft een averechts effect, vindt Verbeeck. 'Wie schrik heeft om opgesloten te worden, zal niets meer vertellen.'

Hij zegt dat elke psychiater in zijn loopbaan een cliënt aan zelfdoding verliest. Hoever moet je gaan om dat te vermijden? Klinisch psychologe Anouck Heulot: 'Mensen laten spreken over de aandrang om zichzelf of een ander van kant te maken, voorkomt heel vaak dat men het ook doet. Vaak is de gedachte kunnen ventileren voldoende. Als je dan aan de alarmbel trekt, ga je daaraan voorbij en riskeer je de situatie erger te maken.'

Ethische knoop

Heulot neemt weloverwogen risico's, in eer en geweten. 'Ik bevraag hen: hoe ga je het doen? Wanneer? Waarmee? Ik luister hoe concreet de plannen zijn. Ik schaal de hulp op. Ik wijs hen op alles wat ze nalaten. Ik probeer het hen zo moeilijk mogelijk te maken om tot de fatale daad over te gaan. Ik zal altijd de band met mijn cliënt aanhouden, zelfs al ben ik dan heel bang. Maar ik kan de verantwoordelijkheid over iemands leven niet overnemen. Dan zou ik hun zelfbeschikkingsrecht aantasten.'

Praten is belangrijk, luidt de mantra in de hulpverlening. Maar soms is zwijgen veel belangrijker, weet Joost Bonte, expert sociaal werk. ‘Ik werk bijna 35 jaar als straathoekwerker en heb nog nooit mijn beroepsgeheim verbroken. Ik zal dat ook nooit doen. Ik zie nu al veel zorgwekkende zorgvermijders. Ze noemen de hulpverlening een georganiseerd roddelcircuit. Het wantrouwen is gigantisch.’

Voor Bonte is het beroepsgeheim heilig. ‘Ik zal aansturen op ontslag als een collega zijn zwijgplicht verbreekt. Daar wordt niet aan getornd. Wat niet betekent dat ik zelf nooit ethisch in de knoop lig. Bij zware dilemma’s consulteer ik andere hulpverleners. Maar ik zal nooit namen noemen.’

Hij vertelt over een gezin. Vader en moeder zijn allebei druggebruikers en er is een peuter in huis. Een zorgwekkende situatie. Ook dan zwijgt Bonte. Dat kind loopt toch reëel gevaar? ‘Maar wie is ermee geholpen als ik naar justitie stap? Die ouders zullen mij nooit meer vertrouwen. En ze zullen toch blijven gebruiken. Misschien wordt hun kind uit huis geplaatst. Gaat het daar gelukkiger van worden? Ik pak het pragmatisch aan. Ik zeg hen dat ze nooit tegelijkertijd mogen spuiten. Dat er altijd iemand nuchter moet zijn. Dat ze hun heroïne in de bovenste lade moeten bewaren, waar hun kindje niet bij kan. En ik zeg natuurlijk dat er zoiets bestaat als drughulpverlening. Maar dat weten ze al.’

Bonte beweert dat hij zich daarmee aan de wet houdt. ‘Het kan geen schuldig verzuim zijn, want ik bied zelf de nodige hulp aan. *Harm reduction*.’

Als Anderlecht verliest

Verderop staat een voor de buitenwereld vredelievend huis. Bonte is de enige die weet dat de vader zijn vrouw en kinderen slaat. ‘Die mensen willen niet uit elkaar gaan. We hebben onderhandeld op een nuchter moment. De afspraak is nu: als Anderlecht verliest en de vader is

om 22 uur niet thuis, sluit de moeder de deuren van binnenuit, zodat hij niet binnen kan. Geloof me, die man is daar zelf blij mee. En het geweld is drastisch vermindert.’

Bonte hekelt wat hij noemt ‘de uitholling van het beroepsgeheim’. Hij ziet wat het bij andere straathoekwerkers teweegbrengt. ‘Ze zoeken dekking. Ze vluchten, ze schakelen een derde in achter wie ze zich kunnen verschuilen. Daarmee creëer je geen veiligere situatie, je schuift het probleem alleen maar door. Ik wil mijn verantwoordelijkheid niet ontlopen. Je moet zelf aan de slag gaan met je cliënt.’

Het diepste van je ziel kunnen blootleggen zonder daarop afgerekend te worden: Het is volgens Bonte een basisvereiste voor hulpverlening. ‘Ik ben opgegroeid in een café. Er stonden drie aapjes op het buffet: horen, zien en zwijgen. Aan de toog werd veel toevertrouwd: vreemdgaan, kinderen slaan ... Ik heb daar gezien wat een meerwaarde zwijgen heeft. Om het beroepsgeheim te doorbreken, beroepen mensen zich op veiligheid. Maar dat is valse preventie. Het is juist veiliger om te zwijgen. Anders zullen mensen je niets meer vertellen. Geheimen doorbreken is contraproductief.’

Bellen of laten doodbloeden

‘Ik heb al een paar keer op de rand van mijn beroepsgeheim gehandeld’, geeft professor en uroloog Piet Hoebeke (UZ Gent) toe. Zo belde hij naar het parket toen hij een complexe ingreep moest uitvoeren bij een jongetje. Geen bloedtransfusie, hadden de ouders hem bevolen. Het waren getuigen van Jehova, hun geloof laat dat niet toe. Maar het dreigde fout te lopen tijdens de operatie. ‘Ik heb de procureur gevraagd om de ouders tijdelijk uit hun ouderlijke macht te ontzetten, zodat ik toch die transfusie kon doen. Het leek me de enige optie om het kind niet te laten doodbloeden.’

Hoebeke noemt het beroepsgeheim het slot op de arts-patiëntrelatie. 'Er zijn omstandigheden waarin dat slot opengemaakt moet worden.' Of de sleutel gedeeld. 'Plasproblemen kunnen al eens seksueel misbruik verraden. Als ik een sterk vermoeden heb dat dat het geval is, stap ik niet naar de procureur, maar schakel ik de kinderpsycholoog of een vertrouwensarts in. Dat heet dan gedeeld beroepsgeheim. Het is aan hen om te beslissen of ze gerechtelijke stappen ondernemen.'
